

Jèkabaara

"ni jèkafò ye daamu ye,
jèkabaara nyògòn daamu tè."

nimòrò 2 - san 1986n feburuye kalo - a sòngò : dòròmè 20

Min bè sòrò nin nimòrò in kònò, o filè nin ye :

- nyè 2	Jèkabaara jujòn ye tòn ye
- nyè 3	Tiga sènè baarada kunnafoni
- nyè 4	Kòori sènè baarada kunnafoni
- nyè 5 ani 6	Cikè dònnya
- nyè 6	An bè aw ladònnya
- nyè 7	Duguw kumakan
- nyè 8	Tulon tè sèbè sa

jèkabaara jujòn ge tòn ge

kabini lawale la, an ka duguw kònò, hadamadenw b'u yèrè kafo tòn ni tòn, i n'a fò:

- kamalentòn n'o ye dugu cè misènw n'a npogotigiw ka tòn ye;

- ntomotòn, n'o ye dugu bilakorow ka tòn ye;

- musow ka tòn.

Nin tòn ninnu kelen kelen bée kònò, u bè jè k'a fò, ani ka jè k'a baara.

A bè san danma dò bò bi, nin tòn ninnu y'u nyèsin dugu ka bònògòla sira caman ma, n'o ye dugu yiriwali sira ye.

Balikukalan hukumu kònò, kamalentòn ye baara caman kè ka balikukalan dèmè kosèbè dugu caman kònò. A ye kalanso jò balikukalandenw ye, ka kalanforo bin walima ka cibò kè ka balikukalan musaka dòw ta, ka balikukalan yèrè kè wajibi ye tòn sariyaw kònò.

Kalan sabaatilen kò duguw kònò, yòrò dòw kalanden jolenw ye kalan nyèsin dugu magonyè sira caman nyènabòli ma, i n'a fò:

- dugu sannifeere nyènabòli,

- cikè juruw donni n'u kanini,

- dugu kènèya ladonni,

- cikèbaganw furakèli n'u ladonni,

- ani balikukalan yèrè lataamali cogo nyuman dugu kònò.

Nin wale danma dò ninnu kèli dugu mògòw yèrè fè kamalentòn kònòna la, o y'a jira baarakèkuntigiw bée la ko dugu min mana se k'i yèrè labèn konyuman tòn kònò, a bè se k'a yèrè ta yiriwali sira caman fè.

O de kanma,

Mali forobatònba min tògò ko UDPM, o y'a nyini Mali dugu kelen kelen bée fè, a k'i jija k'a yèrè labèn tòn kònò, cogo min na a bè se k'a yèrè magonyè kow bée nyènabò.

O tòn min nyininen bè dugu kelen kelen bée fè, o de bè wele bi ko "dugutòn", walima "dugu yiriwa tòn".

O de kosòn, an bè don min na i ko bi,

- a kèra sènè yiriwali sira ye wo,

- a kèra kènèya yiriwali sira ye wo,

- a kèra kalan sinsini sira ye wo,

- a kèra wale o wale ye ka nyèsin dugu ka nyètaa ma,

Mali baarada bée ko dugu mògòw k'u yèrè labèn tòn kònò, n'o tè baara tè se ka sabati.

Mun dun bè dugutòn sabati dugu kònò ?

- A fòlò ye bèn ye dugu mògòw ni nyògòn cè.

- A filanan ye jèkafò ni jèkabaara ye dugu baara kèta bée kan.

- A sabanan ye sòrò ye, n'o bè se ka bò sènèfèn nafama dò la, i n'a fò kòori, kaba, tiga, malo, walima baganmara ani mònni la.

- A naaninan ye nyògòn dèmè ye dugu magonyè sira bée fè.

- A duurunan ye dònnya jiidili ye dugu kònò.

O tuma na, an balimaw, a' y'a to an ka dugutòn don barika la, walasa jèkabaara ka sabati, Mali yiriwali ka teliya.

tiga sènè baarada kunnafoni

nyè bè dusu don mògò la

An k'a don ko ODIPAC mara tilalen don mara yòrò saba ye : Kayi, Kita, ani Kòlòkani.

Nin yòrò saba in bée cikèlaw bè kalan ko caman na, walasa sènè bè se ka yiriwa, dunkafa bè sabati.

An k'a don fana ko mògòw ka faamuyali tè kelen ye, yòrò fana ka faamuyali tè kelen ye. Dò bè dò don, dò t'a don, an bè nyògòn defa. Nka o tè nyè, fo an ka bò nyògòn ka kètaw kala ma.

O hukumu de kònò, Kayi ODIPAC nyèmògòw ye hakili sòrò k'u ka sènèkèla danma dòw bila ka taama Kita ODIPAC mara kònò, 1985 san nowanburu kalo la.

Taama in kèra kalan nafamaba ye u bolo. U ye dugu yiriwa tònw ka baara kèlen caman ye, ka ji ton cogow fana kè cogo nyuman ye.

U seginnen, u fana ye ganiya caman siri, walasa ka barika don u ka yòrò dugu yiriwa tònw na.

numuya baara kalan

Numuya baara kalan min tun bè sen na Kita, a kuncèra 1986 san zanwuye kalo tile 18.

Kalan bannen, ODIPAC ye sudeli mansin kuranma ni nyò susu mansin juru don numukè gana tan na. Olu tògò filè nin ye :

- Lasana Jire, ka bò Mahina
- Sanuwulen Sisòkò, ka bò kokofata
- Nanbu Bagayòkò, ka bò Sebekòrò
- Yaya Sisòkò, ka bò Sebekòrò
- Burama Bagayòkò, ka bò Kita
- Mari Fanè, ka bò Kita
- Sulemani Sinayòkò, ka bò Falajè
- Cèman Jara, ka bò kòlòkani
- Jore Kumare, ka bò Masantola
- Modibo Kante, ka bò Kita. O ta kèra sudeli mansin, nyò susu mansin ani wòròlikèlan ye.

kalan kè minèn kura donna ODIPAC kalan na

1985 san laban tuma, ODIPAC ye wideyo don a ka kalan ko la. Wideyo ye minèn ye, min bè se ka ja ni kumakan ta nyògòn fè, ani k'u segin k'u labò.

Minèn saba tilen don kosèbè kalan sira kan, bari mògò bè se k'i ka fili bée ye. A kèra i kuma cogo ye wo, a kèra i baara kè cogo ye wo, hali n'a kèra i dumuni kè cogo ye, wideyo nyè tè tèmè nin si kan.

Wideyo bè se ka baara kè cogo nyuman jira, walima baara kè cogo jugu. Nin kelen kelen mana bò k'a jira mògòw la, a bè kè sababu ye ka hakili jakabò teliya.

1986 san sannifeere

Sannifeere daminè cogo nyèna ODIPAC mara kònò. Dugu yiriwa tòn minnu ye sannifeere kè ka ban, olu bée y'u ka layidu tiimè. U ye samiyè nyèbila juru minnu ta, u y'o bée sara ka jè.

ODIPAC kuntigi ko k'u fo, k'u walenyumandòn. A ko juru tali tè cèya ye, a sarali de ye cèya ye, bari o bè dannaya to mògòw ni nyògòn cè, ani jèkuluw ni nyògòn cè.

A b'a nyini dugu tòw fè, u fana k'u ka layidu talen tiimè. O de bè baara nògòya. Hali bi, sannifeere ma ban. A b'a nyini u fè fana, u k'u hakili to sanga ni waati bée la jamana kuntigi ka wele kan na, ka nyèsin 1986 san sannifeere saba tila ma.

Jèkabaara nimòrò fòlò, an fililè k'a sèbèn ko ODIPAC ka sanyèlèma tòn-sìgi saba nan kèra san 1986n oku-tòburu kalo tile fòlò. O tè, san 1985n okutòburu kalo de ko don.

kòori senè baarada kunnafoni

Baara minnu ka kan ka kè feburuye kalo la

Feburuye kalo la, sannifeere nògòyara, dugu yiriwa tònw y'u ka kunnataw ni dògòlabaaraw wari sòrò.

Sisan, duguw ka kan k'u labèn, yaasa ka naniya tigèlenw waleya. O naniyaw tigèra kabini sètanburu kalo la, kèsu kaye wari dondaw nyèfòli nyògònyeba la.

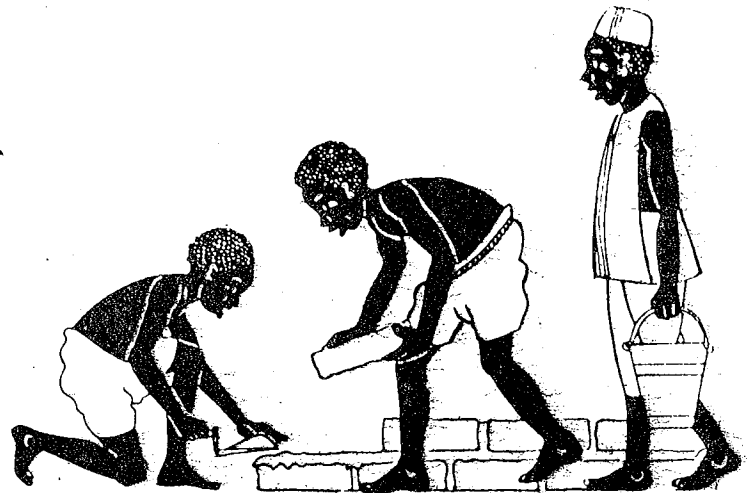
nyògònye filanan

I komi kèsu sòrò kasabi dònna sisan, a ka nyi nyògònye filanan ka kè ka san sòrò ni naniya tigèlenw musaka sanga.

Ni CMDT lakòliden bòra o nyògònyeba filanan kala ma, a bè se ka kunnafoniw di dugu ma baara kura kètaw la, ani ka dugu yiriwa tòn demè cogo lajè, ni minnu ka wari sòròlèn tè se k'u ka baara bée lasè. I n'a fò o kunnafoniw bè sèbèn, k'u ci banki ma (n'o ye BNDA ye), yaasa a ka juru don dugu yiriwa tòn na; walima dò bè se ka bò san baara kèta la, k'a bèrè bèn dugu ka se ma.

O kò fè, dugu ka kan ka se a kèrè fè CMDT ka numuw ni mòsònw ni tòli gengenna labèn-nenw ma, olu k'u demè ka minèn santaw faranfasiya konyuman. Dugu bè mògò sugandi minnu bèna minènw san faabaw kònò, ani k'u don wotoro wali mobiluw kònò ka se duguw la.

Dugu ka kan ka bèn baara kè cogo kan: baarakèden ko, baara

tila cogo kinw ni nyògòn cè, baarakèdenw tilali k'u kè kulu ye, ani baara ta cogo tile o tile. O kò fè, jèkulu bè sigi sen kan, min bè to ka yaalayaala baarakèdew ni nyògòn cè: o ye sègèsègèli jèkulu de ye, baara kè cogo kan.

Dugu bè se ka tabali, ban, sigilan, faramansi kèsu, gafe mara kèsu n'a nyògònnaw sòrò CMDT numuw bolo: olu labènna CMDT fè o baara kanma aw ye. N'aw y'a nyèfò aw ka lakòliden ye, wali n'aw sera numuw ma, aw bèna minèn bée sòrò olu bolo.

sarimisi san cogo

Feburuye kalo ye sarimisi san waati laban ye cikèlaw fè, minnu ye juru tigè o kanma. Mist minnu bè san, olu ka kan ka san naani walima san duuru bò. Ndamaw ka nyi sumaya yòròw la, i n'a fò Sikaso ani Buguni mèrè

ni gonganw ka nyi yòròw la, sumaya man bon yòrò minnu na.

Ni misiw bè san, aw k'u kè misì kènèmanw ye. Sarimisi nyuman taamashyèn filè n'n ye:

- a ka surun, ka kògò,
- a ka surun a jòsenw kan,
- a fasaw n'a disiw wagalen don,
- a kò kolo tilennen don.

Aw kana sòn ka misì jugumanw san, i n'a fò misì banabagatò, walima misì fiyentò, walima misì nyèkelen, walima misì min bè cun a sen kan.

Aw kana misì san fana min bè sògòsògò daminé n'a ye mètèrè 50 wali mètèrè 100 boli.

Aw kana misì san min ni mura b'a la, wali n'a fari kan si ye cogo man nyi, wali n'a y'a sòrò taamashyèn b'a la, minnu b'a jira k'a yòrò dò kartla ka tèmè.

cikè donniga

misi ladon cogo

Tilema fè, tuma min na ni binw tununna kungo kònò, n'aw ka foro kònò nyò kalaw bée nyimina ka ban baganw fè, o waati la, dumuni dili ka kan ka daminè sarimisiw ma u siri yàròw la: maanyò kalaw ni shò kalaw ni tiga kalaw maralen bè bègaw san fè, k'u di sarimisiw ma.

O waati bè bèn feburuye-kalo dègòkun filanán ma.

sarimisi balo jate minè cogo

Misi kelen ka suman dunta hakè bè bə a girinya hakè de la basikili la: misi belebele girinman ka dumuni ka ca ni misi fègèmannin ta ye.

Ndama min si sera baara ma, o girinya bè sòrò kilo 200 ni kilo 250 cè.

Gangan ni mèrè minnu sera baara ye, olu girinya bè sòrò kilo 300 ni kilo 350 cè.

Jate minè cogo filè nin ye, min bè se k'an dèmè ka balo dita dòn tile kelen kònò misi kelen ma:

Misi girinya mana tila 40 ye, kilo hakè min bè sòrò o la, o de ye dumuni dita hakè ye tile kelen kònò.

O misali filè: ni misi min girinya ye kilo 260 ye, o ka tile kelen balo dunta bè jateminè:

kilo 260 : 40 = kilo 6,5.
Suman kilo 6,5 ka kan ka di o misi ma tile o tile:

Ni misi filè dan, n'u girinya ye kelen ye, o bè jateminè:

kilo 6,5 x 2 = suman kilo 13
tile o tile:

Suman nafa

Sumanw bée nafa tē kelen ye:

- bin jalanw ni cèkala jalanw bè misi kònò fa dòn;

- kòorikolobo labènnen izini na, o bè dō fara misi fanga kan, a bè dō fara a mò kundanma n'a farisogo sogolon cogo kan;

- suman dōw fana bè misi farisogo dèmè banaw kèlèli la.

O de kanma, misi balofenw ka kan ka sugandi.

Misali: sarimisi fila minnu kelen kelen girinya mana kè kilo 250 ye, olu ta bè se ka kè nin ye tile o tile:

- CMDT ka kòorikolobo kilo 2,5

- manyò kala kilo 7

- shò kala walima tiga nyaga kilo 3.

O bè bèn suman kilo 12,5 ma tile o tile.

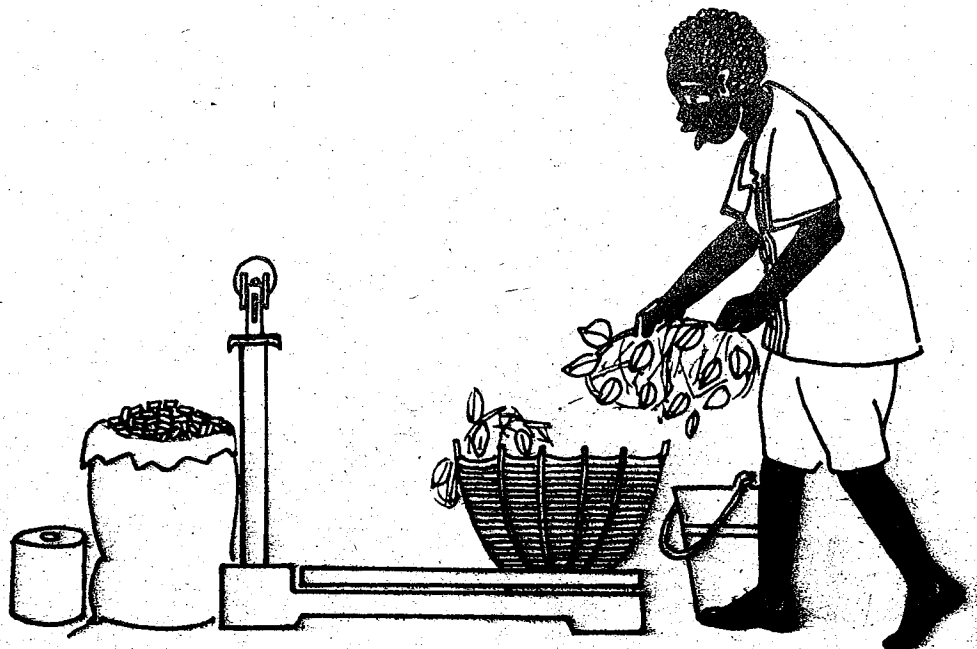
Kògò ka kan ka to u kòrò sanga ni waati bée.

Misi ka kan ka ji min sinyè fila tile kònò, sògòma ni wula. U ka-kan k'u min, fo k'u fa.

Ni sènekèla min b'a fè ka baganw ladumuni konyuman, i b'u ka dumuni pese k'a di u ma. I komi o baara tē se ka kè sanga ni waati bée, a ka nyi i ka minèn dō nyini, walima bōrè, min fa bè bèn suman dita hakè ma.

suman dita hakè tilema kònò

Balo ka kan ka di misiw ma, fo ka tilema foori, ka se zuwèn kalo tile 15 ma. N'o waati

i bè minèn dō nyini, min fa bè bèn suman dita hakè ma

tèmèna, bin bè falen, wa misiw b'u belo sòrò kungo kònò.

N'i y'o jate minè, o bè bèn kalo naani ma, n'o ye tile 120 nyògòn ye.

Misali : sarimisi fila kofòlen balo cogo filè :

- Kòorikolobo kilo 2,5 x tile 120 = kilo 300.

- Maanyò kala kilo 7 x tile 120 = kilo 840. Maanyò kala kilo 840 bè bèn taari tilancè kònò maanyò kala sasalen ma.

- Shò kala kilo 3 x tile 120 = kilo 360. shò kala kilo 360 bè bèn taari kelen tilalen 4 ye shò kala sasalen ma, n'a y'a sòrò shò sènenen ni suman wèrè ma nyegami nyògòn na.

bagan sògòli

Nyèjibò ni jofèba sògòli bè kè nyògòn fè fo nènè tuma.

nyèjibò ye mun ye ?

Misi bana dò don. A mana misi minè, sanga ni waati bèe a nyèji bè bò. O de kanma, bana in tògò ko nyèjibò.

A daji fana bè bò, a kònò b'a dimi, joli bè ye a bo la. Misi caman tè se ka nyèjibò bana kun, a mana don fògò la, a bè misi caman minè.

O de kanma, foroba sògòli bè kè san o san, walasa ka misi tan-

ga nyèjibo bana ma.

jofèba ye mun ye ?

Jofèba fana ye misi bana dò ye. Ale bè sigi misi disi de la, a bè fagonfagon de minè. A mana misi minè, a bè sògòsògò sanga ni waati bèe wula fè. A ka jugu kosèbè.

N'a kèra misi sababu ye, i mana o kènò fara k'a disi ci, i b'a kòlòsi k'a fagonfagon faralen don a galaka kolow la.

Foroba sògòli bè kè san o san, walasa ka misi tanga jofèba ma.

An kana tulon kè nin bana fila in na. U bè se ka misi fògò ci.

an bè aw ladònniga

karamògò dèmènan

Balikukalan bè kè bamanankan na yòrò minnu na, a ka ca a la, gafe fila de bè kè ka kalandenw kalan, n'o ye "kalanjè ni sèbènni" ni "jate" ye.

O gafe fila ka kan ka kalan cogo min, o pèrèpèrèlatigèlen don gafe dò kònò, min bòra kosa in na, n'o tògò ye ko "karamògò dèmènan".

Gafe in bè fòlò ka karamògò jòyòrò de fò : "a jòyòrò ye ka kalandenw dèmè, cogo min kalanden yèrè na se ka dònnya nyini gafe kònò, a yèrè ka se ka dònnya sòrò a yèrè ma."

O jòyòrò bè se ka fa cogo min, o bè nyè fò o yòrò in na, ka karamògò ka baarakèminènw kofò, ani kalandenw kalan cogo, minnu bè fèn faamuya joona, ani minnu tè fèn faamuya joona.

Kalandenw daga cogo sèbènni kè la, o fana bè pèrèpèrèlatigè gafe in kònò.

O kò fè, kunnafoni bè di "kalanjè ni sèbènni" ani "jate" nyè kelen kelen bèe kalan cogo la, fo ka gafe fila ninnu foori.

Karamògò dèmènan in bè se ka sòrò balikukalan kuntigiw fè. a sòngò ye dòròmè 160 ye.

bamanankan

Karamògò

dèmènan

dugu kumakan

**Kucalakaw ka taama
Bugunin CMDT mara kònò**

1985 san kalo 12n tile 11 don, Kucala CMDT mara nyèmò-gòw n'a dugu yiriwa tòn n'a numu tòn sera taama na Bugunin CMDT mara la. Bugunin mara nyèmògò Madu Ture y'u bèn ni nisòndiya ye, ka sòrò ka don kòori kibaruya la u fè yen.

Kòlònjèba

U tèmèna ka taa Kòlònjèba. Yenkaw donna numuya baara nyè na ka fò u ye. Numukè Daramani ka baara kèlenw n'a ka sòrò da jirala u la : minèn suguya minnu dilanna, wari min sòròla ani musaka minnu kèra.

U ye gèlèya min kofò, o ye nègè ko ye. Nka, CMDT ni numu tòn y'o nògòya bi.

Boyi

Taamanaw sera Boyi, o ye zayèri ye min dilannen don ni dugu saba ye : Boyi, Jalaninkòrò, Bugula. Gèlèya min yera olu fè yen, o ye kalanbaliya ni baara nyèdònbaliya ye.

Sakòrò

U taara Sakòrò. Salon olu ye kòori tòn 8 ni kilo 800 sòrò, ani kaba kilo 900. Kucalakaw ye laadili kanw di u ma.

Fulabula

Fulabula y'a jira ko baara minèntanya de bè olu la. CMDT ko n'u y'u cèsiri baara fè, minèn na di u ma.

Selenge

U sera Selenge alamisa don,

Numukè Daramani ka baara kèlenw n'a ka sòrò

minèn suguya minnu dilanna	wari min sòròla	
	1984	1985
minèn misèn	d. 51 400	d. 166 775
gazi sudeli	72 902	77 125
sariw	53 787	84 487
minèn kòrò labèn	14 412	4 357
wotoro dilan	118 400	34 500
mumè	310 901	367 244

1984 san musaka mumè kèra dòròmè 257 165 ye.
1985 san musaka mumè kèra dòròmè 323 068 ye; a ka mansin nyèbila, n'o ye 80 000 ye, o bè musaka nin na.

kalo tile 14, ka balan (ji ton yòrò) fan bée lajè : kuran dilan yòrò, cikè yòrò, jègè mara yòrò, ani kurun belebelew.

U taara Eliwetasi baarada fana lajè, o ye kòlòn sen baarada ye, min bè kafo saba kònò : Bugunin, ni Yanfolila, ni Kòlònjèba.

Klela

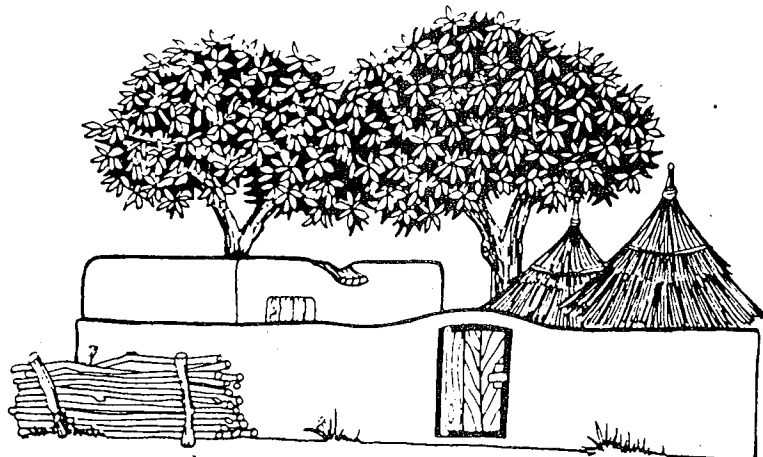
U sera Klela, ka yen malo foro bée yaala. A fòra u ye ko taari kelen buluku sara ni malo si sòngò ni hèresi sara ni ji

sara ni bin faga fura sòngò ni gosi sara bè bèn malo kilo 650 ma.

Sukula

U selen Sukula, u ye fèn caman ye yen : kaba kari mansin, kaba fara wòròn mansin, kaba si woloma mansin. U ye fèn caman fana faamu yen, i n'a fò suman siw ni suman duntaw mara cogo.

Taama in kibaruya kunbaba minnu tàmòna an fè **Sibiri Sara** ka sèbèn na, o ye nin ye.

tulon tè sèbè sa

kiri tigèli

Nin kèra dutigi fila ye. Fòlò ka mògò ka ca kosèbè, a bè suman caman sòrò. Dutigi filanan kelen pewu don a ka du kònò, nyò foyi t'a bolo.

U dutigi fila ka forow bè nyògòn kòrò. Samiyè selen, u ye sènekè daminé. Jamatigi in ka dumuni mana na, u b'a dun, u tè cè kelen in wele abada.

Dumuni mana na dònò, sègènbagatò in bè wuli ka so inagèn. A bè taa jamatigi in ka so, k'o ka to sanan bò k'o dun, ka sòrò ka segin a ka foro la. U ye samiyè kè o cogo la.

Fo bòlen, sumanw baarala. Cè kelen ka nyò sòròlen ceyara ka tèmè jamatigi in ta kan. O y'a jira ko ka cè kelen in ka nyò tila, k'a d'a ken, o ka nyò sòrò sababu bora ale ka to sanan de la. Cè kelen in ma sòn. U ye kuma sama fo ka se dugutigi bulon kònò.

Dugutigi ni kònseyew ko nyò ka kan ka tila tinyè yèrè la, hawo u bèe siranna mògò caman tigi in nyè.

Bilakoronin dò tun bè bulon kònò. A y'u nyininka n'a y'a sòrò denmisènnin bè se k'a da don u ka kuma in na.

U ko: "Owò".

Bilakoronin y'a jira ko sariya la, nyò man kan ka tila cogo si. Mògò kelen tigi in y'a yèrè balo mògò caman tigi ka to sanan la, o ye tinyè ye. O cogo kelen de la, mògò caman tigi fana ka kan ka taa cè kelen in ka nyò nòrò de bò, bawo a tun tè cè

kelen in wele dumuni na : mògò caman tigi fana ka taa nyò nòrò bò k'o kè a ka to sanan sara ye.

**Dawuda Kulubali
ka bò Sirakòrònin
(Negala)**

kungo kònò fènw

Nin ye masala dò ye, min bè kungo kònò fèn bèe lajèlen kan.

Kungo kònò fèn bèe ye nyògòn lajè, ka taa Ala fè, ko Ala ka mògò bèe faga.

Ala ko : Yala kungo kònò fènw bè se ka na u ka cèkòròbaw faga wa ?

Kungo kònò fènw ko u bè na u ka cèkòròbaw faga, walasa Ala ka mògòninfin bèe faga.

Kungo kònò fènw nana, ko bèe ka u ka cèkòròbaw faga. Duga ye a ka cèkòròba ta, ka taa a ka cèkòròba dogo jiri wo kònò.

Ala ye cèncèn di kungo kònò fènw ma, ko ale ka so ye a ka garan tigè, ko kungo kònò fènw ka cèncèn kè garan ye, ale bèna a ka so siri n'a ye.

Kungo kònò fènw dèsera, u ma se ka cèncèn kè garan ye.

Duga taara a ka cèkòròba nyininka. Duga ka cèkòròba ko duga ka taa a fò Ala ye ko so ye garan min tigè, ko Ala ka o garan di. Ko ni Ala ye garan tigèlen di, o bèna kura dilan.

**Musa Kònè
ka bò Kikò**

peseli

Nin ye kami kili kònòntòn ye. Kami kili kelen bè u la, o ka girin ni a tò segin bée ye. Nka, a girinya tè dòn nyè na, fo i k'a pese.

N'a fòra ko i k'o girinman ta ka bò tòw la pese ko fila la, o bè kè cogo di ?

**Jawoyi Jara
Koyan**

kuma kòròma

Cèkòròba kelen bè dinyè kònò, denmuso kè mè b'a fè. Don o don, a bè taa kelen fili. Don dò, a taatò dò fili, a ni cè kè mè bèna.

U ko :

- Cèkòròba, i bè taa mini ?

Cèkòròba y'u jaabi :

- Denmuso kè mè bè ne fè, n bè taa dò fili.

U ko :

-An bè bi ta nin furu.

Cèkòròba sònna. A ye dennin furu u ma, u bèe ye dò sòrò dennin na, k'a tò to.

**Turu Kulubali ni
Mamadu Kulubali
Bankumana**

